

IV. OINARRIZKO ESKUBIDEAK ETA ASKATASUNAK

1. OINARRIZKO ESKUBIDEAK

1.1. OINARRIZKO ESKUBIDEEN KONTZEPTUA

Oinarrizko eskubideak: Ordenamendu juridiko positiboak bermatzen dituen giza-eskubideak, normalean Konstituzioan jasoak, eta babes berezia eta indartua dutenak.

Estatu konstituzional baten funtsezko elementuak dira eta konstituzioaren atal dogmatikoaren nukleo esentziala osatzen dute.

1. Zerk egiten du eskubide bat "oinarrizkoa"? Ez dago irizpide unibertsalik. Oinarrizkoak dira zuzenbideak hala markatzen dituenak (tokian toki). Eta hori modu ezberdinetan egiten da:

- Herrialde batzuetan Konstituzioan jasotzen dira, modu zabalean (Alemania, Portugal).
- Beste batzuetan testu historikoetara remisio bat egiten da (Frantzia).
- Beste batzuetan idatzi gabeko berme bezala jasotzen dira, beren zuzenbidean ohituran oinarritzen delako (Erresuma Batua).

2. Iritzi korrante ezberdinak daude

Iusnaturalista

Pertsonak pertsona direlako dituzten eskubideak, bere duintasunari lotuak, eta Estatuaren aurrekoak. Kritika: Baloreetan geratzeko arriskua da, eta gainera, historikoki konprobatu da eskubide hauen zenbaki eta edukia aldatu egin dela.

Eszeptizismoa

Ez dago giza eskubide unibertsalik, mundu mailan aplikagarria denik.

Positibismoa

Oinarrizko eskubide dira botereak hala izendatzen dituenak. Argia da metodo hau, baina orduan edozein boteredunek edozein modutan finka litzateke.

Seguruena hiruetatik hartu behar. Positibizazioa beharrezkoa da. Hortaz, funtsezkoa da botere publiko guztiei muga bezala eragitea eta hauek beren nukleo esentziala errespetatu behar izatea.

1.2. OINARRIZKO ESKUBIDEEN IZAERA

Subjektiboki

Eskubide subjektiboak dira, eta herritar batek estatuaren aurrean eta beste herritarren aurrean duen estatu juridikoa konfirmatzen dute.

10.1 artikulua giza duintasunarekin eta pertsonalitatearen garapen askearekin lotzen ditu.

Objektiboki

Herritarren eta indar politikoen arteko oinarrizko akordioaren emaitza. Horregatik, izaera axiologikoa (gizarteko baloreak) dute ere, eta sistema konstituzional osoa informatu eta zilegitu egiten dute.

Beraz, o.e.t.a ez dira soilik estatuari edota beste herritarrei jarritako mugak, baizik eta, positiboki kontsideratuta, balore eta helburu multzo bat dira, giza- elkarbizitza eta estatu-botereen ekinbidea markatzen dutenak.

Zuzenbide guztia hauek inspiraturik egon behar da.

1.3. OINARRIZKO ESKUBIDEEN EZAUGARRIAK

Ezin ahaztu daiteke oinarrizko eskubideek sistema bat osatzen dutela, hiru ezaugarritan oinarriturik:

1. Interdependentzia

Denek sustantzia bera konpartitzen dutelako: giza duintasunaren eta askatasunaren errespetua ordena sozial justu batean.

2. Osagarritasuna

Batzuk besteengan apoiatzen dira. Ez dira konpartimendu estankoak. Adibidez: Adierazpen askatasuna askatasun ideologikoarekin.

3. Berdintasun juridikoa (Paridad jurídica)

Ikusoegi tekniko-juridiko batetik, denek dute garrantzi maila bera.

1.4 . OINARRIZKO ESKUBIDEEN SAILKAPENA

Sailkapen mota ezberdinak daude. Guk bat erabiliko dugu, ikuspegi material batetik (4):

1. Pertsona fisikoaren eskubide eta askatasunak

Hirugarren pertsona baten baimendu gabeko ezein ekintza debekatzen dute. Askatasun pertsonala, bizitza, intimitatea...

2. Pentsamendu askatasunak

Sinesmen askatasuna, erlijio eta kultu askatasuna, adierazpen eta komunikazio askatasuna, katedra askatasuna, irakaste askatasuna, sorkuntza literario, zientifiko, artistiko eta teknikoa...

3. Eskubide eta askatasun kolektiboak edo zibiko-politikoak (eskubide zibil eta politikoak)

Hiritar bezala dagozkigunak: sufragio aktibo eta pasiboa, asoziazio, biltzeko eta manifestatzeko eskubidea, eskatzeko eskubidea, herri ekimen legegilea.

4. Askatasun eta eskubide ekonomiko-sozialak

Tradizionalak direnak (jabetza, enpresa askatasuna), nola sozialismotik gehitutakoak (lan eskubidea, greba, sindikatu, etxebizitza duin, ingurumena, osasuna, gizarte segurantza...)

2.5. BILAKAERA HISTORIKOA

Oinarrizko eskubideen bermeen bilakaera (XVIII-XX):

- Estatuak arlo pribatua babestu behar zuen (*eskubide negatiboak* ziren, soilik "ez zapaltzea, "ez debekatzea", "parte hartzerik ez" exijitzen zutenak).

- Eskubide politikoak zabalduz doaz ondoren; estatua demokratizatzen doa eta pertsona pribatuek arlo publikoan parte-hartzeko eskubidea sute (*eskubide positiboak*)
- Berme material batzuk behar dira. Eskubide *ekonomiko, sozial* eta *kulturalak* agertuko dira.

2. KONSTITUZIONALAREN EZAUGARRIAK

2.1. OROKORREAN

Hitzaurrean jasotzen da. Baloreak, zuzenbide estatu demokratiko eta soziala. Giza eskubideak.

I. tituluan jasotzen dira oinarrizko eskubideak, zerrenda zabal batean, toki pribilegiatua emanaz eta bermeak aurreikusiz.

Zerrenda itxia ala irekia da? Zerrenda hain da zabala printzipioz pentsa litekeela konstituziogilearen intentzioa zerrenda itxia egitea zela. Osotasun bokazioa du.

Hala ere, 10.2 artikulua zabaltzeko aukera eman du.

2.2. O.E.T.A AITORTZA KONSTITUZIONALAREN EZAUGARRIAK:

I. Tituluaren egitura formala (EK 10-55)

Sarrera: 10. Artikulua

10.1. iusnaturalismoaz blai, pertsonari inherentek direla esaten da.

1. Pertsonaren duintasuna, hari dagozkion eskubide ukiezinezkoak, nortasunaren hazkunde librea, lege begirunea eta besteekiko eskubideak ordenu politikoa eta giza bakearen oinarriak dira.

10.2. Giza Eskubideen Aitorpen Unibertsalarekin bat eginez interpretatu beharra ezartzen da.

2. Konstituzioak onartzen dituen oinarrizko askatasun eta eskubideei dagozkien arauak honera adieraziko dira, hots, Giza Eskubide Orokorren adostasunez eta berauei dagozkien tratatu eta nazioarteko akordioen arabera hauek Espainiak berretsi baititu.

Lehen kapitulua (EK 11-13 artikulua)

Espainolen eta atzerritarren estatusa mugatzen da. Naziotasuna, adin-nagusitasuna eta atzerritarren eskubideak.

Bigarren kapitulua

14. art. Irekitzen da. Espainolak berdinak gara legearen aurrean. Aurrebaldintza bat da. Ezin diskriminatu.

Espainolak legearen arabera berdinak dira eta ezin da onartu diskriminapenik, jaiotze, sexu, erlijio edo beste baldintza edo egoera pertsonal edo sozialagatik.

Ondoren bi sekzio:

1. Oinarrizko eskubide eta askatasun publikoak (15-29). ***Kontuan izan Berdintasunaren klausulari ere talde honi dagokion babes ematen zaiola (14.art).

- Bizitzeko eta osotasun fisiko eta moraleko eskubidea.
- Askatasun ideologiko, erlijioso eta kulturala izateko eskubidea.
- Askatasun eta segurtasun pertsonala izateko eskubidea.
- Ohorea, intimitate eta norbere irudia babesteko eskubidea.
- Adierazpen-askatasuna eta informazio-eskubidea.
- Batzartzeko eskubidea.
- Babes judiziala.
- Hezkuntza eskubidea.
- Greba eskubidea.
- Askatasun sindikala.

2. Hiritarren eskubide eta betebeharrak (30-38)

1. Soldadutza ez egiteko kontzientzia-eragozpen eskubidea.
2. Ezkontza-eskubidea.
3. Jabetza pribatua eta oinordetza izateko eskubidea.
4. Lan egiteko beharra eta eskubidea.
5. Negoziazio kolektiborako eskubidea.

53. artikulua arabera, babes maila ezberdina daude.

Hirugarren kapitulua (39-52): "Eskubide" ekonomiko sozial eta kulturalak lirateke. Berez, printzipio zuzentzaileak dira, politika sozial eta ekonomikoarenak. Legea, epaileak eta estatuaren jarduna "informatu" egiten dute, norabidetu.

- Segurantza-sistema atxikitzea.
- Osasuna babesteko eskubidea.
- Kultura hedarazteko eta ikerketarak laguntza.
- Ingurumen egokia izateko eskubidea.
- Ondare historiko-artistikoa babestea.
- Etxebizitza dauin eta egokiaz gozatzeko eskubidea.
- Garapen politiko, sozial, ekonomiko eta kulturalean gazteen parte-hartzea ahalbidetzeko konpromisoa.
- Adintsuen baliabide-ekonomikoak babestea.
- Kontsumitzaileak babestea.

Laugarren kapitulua (53-54): eskubideen bermeaz ari da. (Babes-maila ezberdina)

Babes maila normala/ ertaina: 53.1 art

1. Titulu honen bigarren kapituluan (14-38 art) aitorturiko eskubide eta askatasunak lotesleak dira botere publiko guztientzat.

Lege bidez bakarrik arautu ahal izango da (Reserva de Ley) eskubide eta askatasun horien egikaritzea;

lege horrek, edozein kasutan, haien oinarrizko edukia errespetatu beharko du, eta eskubide eta askatasunok 161.1. a) artikuluan ezarri bezala.

EK 14-38

Babes maila handiena: 53.2 art

2. Heritar guztiak auzitegi aurrntetan eskatu ahal dute 14. Artikuluan eta II. Kapitulukoko 1. Atalean aitortutako askatasun eta eskubideen babesa;

horretarako, lehenetasun- eta sumariotasun printzipioetan oinarritutako prozedura erabiliko da, eta, hala denean, babes-errekurtsioa ere jar daiteke Konstituzio Auzitegian.

EK 14-39

Babes maila baxua: 53.3 art

2. Hirugarren kapituluan aitortutako printzipioak onartu, errespetatu eta babestu egin behar dira, eta legeria positiboak, eginera judizialek eta botere publikoen jardunak horiexek izango dituzte kontuan.

Jurisdikzio arruntean halakoak alegatu ahal izateko, nahitaezkoa da haiek garatzen dituzten legeak aintzakotzat hartzea.

EK 39-52

Bosgarren kapitulua (55): eskubideen suspentsioa

Oinarrizko eskubideen eraginkortasuna eta babesa			
	Eraginkortasuna	Auzitegi arruntetan	Auz. Konstituzionala
a) 14 eta 15-29	Zuzenean aplikagarriak	Babes judizial <u>berezia</u>	Babes helegite konstituzionala (beste baliabideak agortu ondoren)
b) 30-38	Zuzenean aplikagarriak	Babes judizial arrunta	- 30. Artikuloko kontzientzi eragozpena: BHK - - Besteak : EZ
c) 39-52	Garatzen dituen lege bat behar dute	Garatzen dituen legerik balego: babes judizial arrunta	Zuzenean ez

Generazioak, garrantzitsuenak lehenengoak eta C sozialak.